

Lühikirjeldus: Peipsi järve kaldal ja püsinäitusel „Peipsi järve elu tuba“ toimuv programm suunab õppijad märkama ja mõistma järve elustiku mitmekesisust, inimeste keskkonnahoidliku käitumise tähtsust ning pakub järve ääres ja näitusel viibimisest huvi tekitavaid elamusi. Peipsi järve tundma õppides arendatakse märkamis- ja eneseväljendusoskusi. Õuetegevustes uuritakse muuhulgas rannaala (taimed, taimejäänused, limuste kojad jms) ja saadakse binokli kasutamise kogemus (eluta ja elus loodus, linnud), näitusel saab otsa vaadata Peipsis elavatele kaladele – täpsemalt uuritakse kuni 7 liiki, lisaks mitmeid muid aktiivtegevusi.

Eesmärgid:

Peale õppeprogrammi läbimist õppija:

- 1) oskab märgata ja mõista järve elurikkust
- 2) oskab eristada elus ja eluta objekte
- 3) oskab nimetada ja ära tunda erinevaid Peipsis elavaid liike
- 4) oskab kasutada binoklit
- 5) teab, kuidas tema oma käitumisega mõjutab Peipsi järve

Peale õppeprogrammi läbimist on õppija täiendanud oma väärtuspädevust - suudab tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimeste ja loodusega, samuti sotsiaalset- ning suhtluspädevust (suudab teha koostööd oma kaaslastega; oskab end selgelt ja asjakohaselt väljendada).

Võtmesõnad: Peipsi järv, kalad, linnud, grupitöö

Sihtgrupp: lasteaegade vanemad rühmad, 1.-3.klassid ehk I kooliaste

Grupi suurus: kuni 16 lasteaialast (kui ei ole kokku lepitud teisiti); kuni 24 õpilast

Keel: eesti keel

Toimumiskoht: püsinäitusel *Peipsi järve elu tuba* (Sõpruse 84, Tiheda küla, Mustvee vald, Jõgevamaa) ning Peipsi järve ääres (näitusemaja taga)

Kestus ja läbiviimise aeg: 1,5 lasteaiale, 2 h I kooliastme õpilastele, soovitavalt kevadel (aprill-juuni) või sügisel (sept-okt)

Seos õppekavaga:

Lasteaed: programm toetab koolieelse lasteasutuse RÕKi valdkonna *Mina ja keskkond* eesmärkide saavutamist, sh tervikliku maailmatunnetuse, keskkonnahoidliku mõtteviisi kujundamist, looduse nähtuste ja muutuste märkamist. Programm aitab kaasa ka RÕKi valdkondade *keele ja kõne, matemaatika ja kunst* eesmärkide saavutamisele.

I kooliaste: programm aitab kaasa I kooliastme loodusõpetuse ainekavas toodud õpitulemuste saavutamisele, sh sellele, et õpilane tunneks huvi looduse ja selle uurimise vastu ning märkaks looduse ilu ja erilisust. Loodusõpetus: Inimese meeled ja avastamine; Elus ja eluta; Organismid ja elupaigad; Organismide rühmad ja kooselu.

Vahendid:

ÕUES: <ul style="list-style-type: none"> - binoklid - karbid erineva liivaga	NÄITUSEL: <ul style="list-style-type: none"> - tööalused, värvipliatsid, harilikud pliatsid
--	---

<ul style="list-style-type: none"> - kalakaardid (säga, peipsi tint, haug, latikas, ahven, räabis, luts) - purk jõhvikatega - (ematigude, rändkarpide kojad juhuks, kui rannas on neid vähe) 	<ul style="list-style-type: none"> - tööleht: kala toitumise labürint - algklassidele väikesed ülesannete lahendamise kaardid - numbrikaardid <p>(Võimalusel kuivatatud tindikala ja/või maiustus – Peipsikandi keedusuhkur)</p>
---	---

Õppetegevused:

Suure grupi ning kahe juhendaja olemasolul jagatakse grupp kaheks ning õue ja näituse tegevused viiakse läbi paralleelselt.

Allpool toodud tegevuste kestvuseks on 5-15 min. Osade tegevuste kestvus sõltub osalejate arvust, samuti arvestatakse ilmaoludega. Juhendaja jälgib ajakava ning grupi eripära ning kohandab tegevusi/ajakava vastavalt.

I Tegevused õues (40 või 55 minutit)

1. Päeva tegevuskava ja käitumisreeglite selgitamine, häälestumine (5 min)
2. Sissejuhatus Peipsi järve, aktiivtegevus (Peipsi järve kuju) (5-10 min)
3. Jalutuskäik randa, kuulamisülesanne, vaatlus (kas näeme järve vastaskallast), binokli kasutamine, vaatlusülesanne (elus/eluta; vanim objekt) (10-15 min)
4. Uuritakse, mida leidub rannas (nt karpide, tigude kojad, taimed, taimejäänused, kivikesed). Otsimisülesanne. Leitud asjad vaadataks ringis üle, jäävad leidjate kätte hoiule. Vestlus Peipsi järve kallastest, millised need on? Juhendaja räägib erinevatest kallastest, näitab väikseid ämbreid erineva liivaga. Liivamäng. Ühiselt vaadatakse, milline liiv oli Peipsi äärest, milline mujalt. Vestlus, milline veel on Peipsi kallas. (Kooliastmele: Otsimismäng. Otsitakse üles peidetud jõhvikapurk ja maitstakse jõhvikaid). (10-15 min)
5. Iga osaleja võtab kaela riputatava kalakaardi, vaadatakse, mis kala on pildil (sõltuvalt osalejate arvust kuni 7 liiki: ahven, haug, latikas, koha, Peipsi tint, luts, säga). Kalade-tormimäng. (5-10 min)

II Tegevused näituseruumis (40 või 55 minutit)

1. Näituseruumiga tutvumine, ühiselt Peipsi maketi vaatamine. Peipsi järv kui elukeskkond, järve ja inimeste suhted (kalapüük, puhkus, spirituaalne tähtsus). Sissejuhatus Peipsi kaladest (10 min)
2. Oma (õues saadud) kalaliigiga tutvumine (10 min):
Tegevus töölehega: osaleja saab enda kalaga töölehe – labürint, mille abil saab teada, keda kalaliik sööb; osaleja otsib üles, keda ta sööb (1. ja 2.kl teevad ka märke, kas röövkala või lepiskala, kas looduskaitse all)
3. Kokkuvõtte kaladest. Vaadatakse üle osalejate kalaliigi (kuni 7 liiki, lisaks veel mõned huvipakkuvad) (5-10 min)
4. Tegevuspesade tutvustamine, osalejad jagunevad tegevuspesadesse; vahetavad pesasid (15-25 min):
  - 1 kui palju kalad kaaluvad: kalakottide reastamine raskuse järgi (ahven, Peipsi tint, Peipsi siig, säga, räabis, luts)
  - 2 paeluss – „paeluss“ tõmmatakse sirgu ja loetakse kokku, mitu sammu ta pikk on
  - 3 selgrootute pusle – pannakse kokku üks pilt
  - 4 Peipsi pusle – pannakse kokku Peipsi
  - 5 Linnubingo – kastist võetakse linnupildiga klotse, täites bingolehte

III Kokkuvõttev mäng ja tagasiside (10 min)

Osalejatelt küsitakse suulist tagasisidet (Mis oli huvitav? Mida teada said?), õpetajal palutakse hiljem täita e-tagasisidevorm.

Programmi autor: Eeva Kirsipuu-Vadi, *Peipsi Koostöö Keskus*

Programmi juhendajad: Eeva Kirsipuu-Vadi on alates 2007. a viinud läbi erinevaid Peipsi Koostöö Keskuse keskkonnaharidusprogramme; Eeva on lõpetanud TÜ-s kasvatusteaduste eriala (BA, 2003) ning TÜ Türi Kolledžis keskkonnakorralduse ja planeerimise eriala (2016), kus lõputöö oli Eesti väikejärvede ökosüsteemiteenuste hindamise teemal. Eeva läbis 2013/2014. a TLÜ korraldatud mitteformaalse keskkonnahariduse spetsialistide täienduskoolituse (156h)

Katrin Saart on alates 2007. a viinud läbi erinevaid Peipsi Koostöö Keskuse keskkonnaharidusprogramme; Katrin on lõpetanud TÜ-s geograafia eriala, omab õpetajakutset, samuti kaitsnud magistrikraadi hariduskorralduse erialal (2013). Katrin on töötanud varasemalt geograafiaõpetajana.

Natalia Mägi omab pikaajalist kogemust Peipsimaa giidina, samuti on viinud läbi õppeprogramme Elistvere loomapargis, Mustvee koduloomuuseumis ja SA Kalevipoja Kojas. Natalia on lõpetanud giidi eriala (keskeri haridus) ja töötanud ka noorsootöötajana.

Juhis õpetajale:

Enne programmile tulekut:

- Eelhäälestama lapsed/õpilased õppeprogrammile ja järve teemale, juhendajaga rääkima läbi, kas on mingeid eriootusi programmile
- Programm toimub õues, vajalik ilmastikukindel riietus ja märjas rohus ning liivas kõndimiseks sobivad jalanõud.
- Juhul, kui õppijate seas on liikumispuudega õpilasi, palume sellest juhendajat informeerida, et saaks ette valmistada näituseruumi sisenemist, liikumist.
- Eelnevalt kokku leppida, kas grupp soovib peale õppeprogrammi pidada piknikku (nt koolist kaasa võetud lõunapaus).

Õppeprogrammi ajal:

- Õpetajalt ootame eelkõige erivajadustega õpilaste õppimise toetamist, kuid ka empaatilist õppeprotsessi toetamist vastavalt vajadusele.

Peale programmi:

- Õppeprogrammile järgneval päeval on vajalik lasteaias/koolis teema kinnistamine, meenutades õpitut, sh milline kala keegi oli; tehes ühispilet Peipsist.